

Тетяна Пітякова,
старший викладач кафедри філософії
Київський національний університет імені Вадима Гетьмана

СПІВВІДНОШЕННЯ ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ: АНТИЧНИЙ ДИСКУРС

Пітякова Татяна. Соотношение традиции и инновации: античный дискурс

В статье делается попытка анализа роли традиции и новации в художественном и культурном бытии античной эпохи. Отмечается, что западная цивилизация унаследовала с античности гибкость в восприятии других традиций, отсутствие замкнутости, жесткого предохранения своей культуры. Углубление культурной дифференциации, формирование в античности разнообразных культурных традиций, связанных между собой сложными отношениями отрицания и преемственности с предыдущим историко-культурным развитием, способствовали отношению к другой традиции как образцу, который требует критического анализа, использования и преобразования.

Ключевые слова: традиция, новация, культура, античность, художественное творчество, преемственность.

У сьогоднішньому світі, як ніколи раніше, стають очевидними загрозна неспівмірність, глибокі протиріччя, неузгодженість, що висувують уперед і відводять у тінь цілі пласти культури. Ці явища виникають у зв'язку з різноманітними можливостями культурних форм до розвитку, що ведуть до асинхронності культурних процесів, і в зв'язку з порушенням культурної спадкоємності, і в зв'язку з утворенням розривів, витонченням «тканини» культури, а, отже, розлюднення, крайніх ступенів дегуманізації суспільства та особистості. Постає питання, що значиміше для тих, хто живе в світі, який постійно змінюється, — домогтися співвіднесення й зв'язку часів, чи змиритися з їх розривом?

Краща комунікація між минулим і теперішнім, яка особливо затребувана сучасністю, забезпечує освоєння різноманітних зв'язків людей з оточенням, ширші масштаби їх упровадження в різноманітні соціальні прошарки та групи людей, і, відповідно, повніший об'єм відтворення досягнутого рівня суспільного розвитку. Все це — умова культурної укоріненості людських спільнот, суттєве для досягнення стабільності розвитку людської цивілізації. З одного боку, високий ступінь спадкоємності, що веде до відтворення найстійкіших елементів людської культури є гальмом на перепоні творенню, впровадженню і поширенню нововведень. Разом з тим антропогенний тиск на оточуюче середовище такий великий, що традиційні способи діяльності не можуть забезпечити навіть простого відтворення людського співтовариства. Високий темп життя — це реальність сьогодення, а тому людство вимушене розвивати в собі спроможність до вищого рівня освоєння інновацій, це — необхідна умова його виживання.

Оскільки крайні позиції в розгортанні культурних процесів є неефективними, то питання постає інакше: як досягти гармонії

у співвідношенні традиції та новації, як знайти ту міру, котра забезпечить неперервність творчості при одночасному уникненні глибоких розривів у культурі різних людей, соціальних груп, народів, країн? Якщо наслідувати минуле, то яке? Що вибрати з наявних скарбів, а, що, навпаки, визнати непотрібним і навіть небезпечним? Вирішення даної проблеми нам уявляється можливим через виявлення засадничих для кожної культурної епохи складових щодо ставлення до традиції та новації.

Оскільки європейська (західна) культура, до якої ментально й історично ми належимо, і цінності якої намагаємося імплементувати, бере свій початок, на думку багатьох дослідників, у культурі античності, спробуємо показати співвідношення традиції та новації через звернення до художньої культури античності, як її найяскравішого виразу.

Аналіз ролі традиції та новації в художньому та культурному житті античної епохи присутній у дослідженнях С. Аверінцева, А. Анікста, Х. Арендт, Л. Баткіна, В. Бичкова, Дж. Віко, І. Вінкельмана, Ф. Кесіді, Ю. Колпінського, І. Лісового, О. Лосєва, Г. Майорова, А. Тахо-Годі, В. Уколової, К. Ясперса, В. Ярхо.

К. Ясперс відмічає таку характерну рису Заходу, як безперервне слідування традиції минулого з одночасним її освоєнням, переробкою і перетворенням. Наголошується, що західна цивілізація успадкувала з античності гнучкість у сприйнятті інших традицій, відсутність «замкненості», жорсткого «оберігання» своєї культури. Інша традиція сприймається як зразок, який потребує критичного аналізу, використання і перетворення¹. Такий підхід сприяв певній свободі інтелектуального та художнього пошуку, формуванню у рамках античної культурної традиції особливого типу дослідницької установки, яка виявилась плідною для виникнення західної філософії, науки та культури.

Саме римлянам, зазначає Х. Арендт, ми зобов'язані усвідомленню феномена традиції як «дороговказу до розуміння минулого та ланцюгом, яким кожне нове покоління свідомо чи несвідомо поєднувалось у своєму розумінні світу та власного досвіду»².

Роль традиції в суспільному житті античної епохи диктувалася особливостями системи виробничих відносин, які склалися упродовж всієї античності і відзначались різноманіттям. У суспільстві періоду класичної Греції, якому властиве просте, чи безпосереднє рабоволодіння, і яке постає перед нами як суцільний моноліт, окрема особистість є ще дуже далекою від протиставлення соціуму. Як зазначав О. Лосєв, держава в ан-

¹ Ясперс К. Истоки истории и ее цель / Карл Ясперс; [пер. с нем.] // Ясперс К. Смысл и назначение истории. — М. : Политиздат, 1991. — 527 с. — (Мыслители XX в.). — С. 82—85.

² Арендт Х. Традиция и современная эпоха / Ханна Арендт // Вестник Московского университета. Серия № 7 «Философия». — 1992. — № 1. — С. 80—95. — С. 85.

тичності ще не функціонує в чистому та абсолютизованому вигляді. Вона подана в своєму безпосередньому зв'язку з громадянською спільнотою, кожний член якої безпосередньо задіяний у вирішенні найголовніших державних справ³. Саме цим пояснюється та визначається і місце особи в античному полісі, і її ставлення до авторитетів і спадку минулого.

Але роль традицій у суспільному житті визначалась не лише способом виробництва, але й поглибленням класової диференціації, посиленням класових антагонізмів між родовою знаттю і збіднілими громадянами полісу, вільними та рабами, що, своєю чергою, призводило до протиріч між традиційними правилами сумісного життя, «природним правом» (одним із перших ідеологів якого був Гіппій і про що згадує Платон)⁴ і системою законів, які спеціально створювалися. Прихильником раціонального трактування традиції виступав Протагор, оцінюючи справедливість як вираження законності та державного порядку. Він вважав, що справедливість не закладена в людині споконвіку, їй слід навчатися. Тому, як бачимо, при загальному традиціоналізмі античності, уже в юридичній рефлексії давньогрецьких мислителів простежується неоднозначне відношення до традиції, а в ході розвитку рабовласницького способу виробництва відбуваються зміни і в її соціальній ролі.

Розуміння та оцінка традиції особливо яскраво простежується в літературній класиці античності. Соціальне та політичне життя античної Греції з необхідністю було відображене в художній творчості. Адже художня культура кожної епохи включає в себе явища відмінні, а подеколи й протилежні за своїм соціальним і культурним змістом. Деякі художні явища представляють собою культурні релікти, залишкові елементи художніх систем, структур, стилів, які зникають. Одночасно в художній культурі виявляються і такі глибинні тенденції соціального та художнього прогресу, котрі поки ще не мають прямого зв'язку з поточними завданнями часу.

В античному просторі художні (поетичні) твори, перше, ніж їх оцінить широка публіка, мали бути схвалені «законоохоронцями» традиції на предмет їх відповідності ідеям «справедливості, краси і блага»⁵. Необхідною умовою, вихідним матеріалом для мистецтва був міф. Художня творчість античності спиралася на міфологічні сюжети. Проте кожний митець по-своєму інтерпретував міф, розставляв свої смислові акценти.

Найважливішим художнім символом грецького полісу був театр, тому «...подання трагедії в античному театрі було великим всенародним дійством, яке зримо являло духовну єдність

³ Лосев А. Ф. История античной эстетики. Поздний эллинизм / Алексей Федорович Лосев. — М.: Искусство, 1980. — 766 с. — С. 149.

⁴ Платон. — Соч. в 3-х т. — М.: Мысль, 1968. — Т. 1. — С. 223.

⁵ Лосев А. Ф. Эстетика хороводов в «Законах» Платона // Античность и современность. — М.: Наука, 1972. — 504 с. — С. 133—153.

співгромадян»⁶, — зазначає С. Аверінцев. Саме від багатой античної традиції театральних і містеріальних дій відштовхується у подальшому середньовічна традиція літургії, в якій було знайдено ту форму, котру приймала громада, щоб гідно поставити перед образом божества, а на місце знакової для античності статуї в середньовіччі приходять мозаїчний або іконописний образ — вже не об'ємне тіло, якого можна торкнутися, розглянути з різних боків, а обличчя, з яким віруюча людина зустрічається очима і веде мовчазну розмову під час молитви.

У класичній трагедії відображався весь спектр суперечливого та парадоксального античного життя. Між собою перепліталися вільний людський вибір і воля богів; традиції, що протистояли одна одній, символізувалися поколіннями богів; на судилищі примирялися традиції роду та традиції полісу. Оскільки цей етап характеризувався відсутністю моральних конфліктів і сутичок людських особистостей, то, як підкреслює І. Касавін, суперечку з традицією вела не окрема людина, а узагальнений образ людини⁷. Свобода людського рішення, яка не є індивідуальною, і яка позбавлена внутрішнього конфлікту, «...не може вибирати поміж традиціями й сама зобов'язана об'єктивному процесу витіснення ...однієї традиції іншою. Синкретизм традицій, який властивий переходу до нової формації, породжує невизначено плюралістичне відношення до традиції, в якому обмеженість рефлексії не відділяє традицію від процесу свідомого виходу за її межі: будучи вплетеною в життя, традиція є прозорою, а межі її невидимі»⁸, — зазначає автор.

Зокрема, теми протиріччя між волею богів, традицією і вільним рішенням людини, торкається Есхіл в «Орестей». При цьому у драматурга центральний конфлікт трагедії не передбачає однозначного рішення. Описуючи ситуацію вбивства Орестом своєї матері Клітемнестри, автор ставить проблему стосунків старого та нового.

Сторону Клітемнестри підтримують Еринії, які утримують у собі відлуння матріархату та є втіленням найдревніших родових традицій. Наголошується, що за вбивство матері покарання має бути набагато сильнішим, оскільки саме вона породила свого вбивцю. На боці Ореста виступають боги другого покоління, молоді боги – Аполлон та Афіна Паллада, які відстоюють позицію абстрактної справедливості і не вважають кровнородинний принцип основним законом людських стосунків. Водночас Афіна не може образити й Ериній, а тому вони

⁶ Аверинцев С. С. Судьбы европейской культурной традиции в эпоху перехода от античности к средневековью // Из истории культуры средних веков и Возрождения : [сб. статей; отв. ред. В. А. Карпушин] / С. С. Аверинцев — М. : Наука, 1976. — С. 17—64. — С. 56.

⁷ Касавин И. Т. Познание в мире традиций / Касавин И. Т. — М. : Наука, 1990. — 208 с. — С. 30.

⁸ Там само.

стають Евменідами — «благомислячими» — богинями-покровительками закону.

Отже, компроміс між старими традиціями роду та щойно народженими традиціями громадської справедливості досягається шляхом часткового задоволення претензій роду, а інакше отрута Ериній проллється на тих, хто позбавлений сімейних почуттів, і тим самим позбавлений будь-яких соціальних орієнтирів і норм. Але одночасно ми спостерігаємо і поступку громадській думці, яка вимагає покарати царевбивцю, хоча й так просто, без суду, не прощає вбивцю матері.

Вибір, зроблений Орестом, оцінюється Аполлоном не як слідування громадській думці чи велінню богів, а як розумне рішення, котре заслуговує на божественну підтримку. І якщо для богів сама ситуація є лише грою, то для людини перехід від однієї традиції до іншої здійснюється шляхом свідомої дії. Тобто, вже у Есхіла ставиться проблема взаємозв'язку традиції та новації, ролі свобідної індивідуальності в формуванні свого життя. Оскільки уявлення про напередвизначенність, долю співіснують у свідомості античної людини (грека) поруч із уявленнями про свободу, а проявом свободи індивіда є пізнання і осмислене прийняття долі, творчий вибір шляхів здійснення своєї долі.

Як влучно зазначив О. Лосев, людина в античності — «вільно діючий актор при розігруванні ролі в тій космічній театральній виставі, сюжет якої придумав не він сам, але доля. Тому остання конкретність античної людини полягала у вільному і максимально талановитому акторстві в загальнокосмічній драмі, яка розумілася як така, що надана долею»⁹.

Ще більший акцент на здатності людини вийти за межі родової традиції робиться в Софокловій «Електри», також написаної за міфологічним сюжетом. Але тут при прийнятті рішення Орест більше керується волею сестри та власним уявленням про справедливість, аніж волею бога Аполлона. Старі родові традиції у Софокла відходять у минуле разом із втратою Ериніями могутності.

Однак звичка сприймати класичну античність як панінтелектуалізм не заперечує існування й досить яскравого (особливо в кризові часи) виявлення усвідомлення недостатності тільки одного розуму для розв'язування моральнісних проблем, для задоволення людської потреби в щасті. Постановка таких питань простежується в зміні традиційної проблематики античної трагедії.

Вже у «Закутому Прометей» Есхіла виноситься символічний присуд розумові. Софокл демонструє безсилля розуму перед невблаганним і незбагненим роком. Для Софоклового Едіпа ро-

⁹ Лосев А. Ф. История античной эстетики. Итоги тысячелетнего развития. В 2-х кн. / Худож. офор. Б. Ф. Бублик. — Харьков : Фолио ; М. : ООО «Изд-во АСТ», 2000. — Кн. 2. — 688 с. — (Вершины человеческой мысли). — С. 386.

зум виступає карою, мукою, суттю людської трагедії, і таким же він є для Есхілових Прометея, Ореста, Антігони. Евріпід у своїх пошуках іде ще далі, а тому його герої конфліктують уже не стільки з роком, долею, скільки з самими собою. Вони усвідомлюють наявність у собі двох протилежних начал: розсудку та інстинкту, обов'язку та схильності, розуміючи при цьому, що неможливо ні примирити ці начала, ні побудувати власне щастя на кожному з них окремо. В самій раціональній організації життя і в своєму розсудкові «...вони вбачають, — підкреслює Г. Майоров, — головну перепону для щастя, велике світове зло, яке паралізує природну й найбільш істинну й життєдайну потребу людини – потребу любити. В цьому сенсі героїні Евріпіда Алкеста, Федра, Медея ненавидять розсудок і розум майже так, як його будуть ненавидіти через тисячоліття героїні Толстого та Флобера — Анна Кареніна та пані Боварі»¹⁰.

Грецька класика, як зазначає Ф. Кесіди, звертає нашу увагу на те, що не все підпадає під владу людини, яка не в змозі передбачити наслідки всіх своїх дій. Гармонійна трагічність світу полягає в тому, що за будь-якими досягненнями вбачаються втрати¹¹. І тут спостерігається як наближення до традиції східної мудрості, середньовічної традиції, так і відмінність від них. Власне, саме з античності була запозичена західна традиція активного використання людиною свого розуму, дослідження причинно-наслідкових зв'язків, раціонального підходу до пізнання істини. Оскільки істиною для грека поставало слідування розумному, благу та красі, які проявлялися в ідеї калокатії.

Грецька художня класика показує внутрішню неоднорідність традиції, яка постійно поповнюється новаціями, що набувають різної форми. Яскравим прикладом даної тези слугувать творчість Менандра, комедії якого протягом віків користувались широкою славою в античному світі. На думку В. Ярхо, своєрідність драматургії Менандра полягає в тому, що його новаторство в художній та етичній сферах знайшло своє вираження в комедії — жанрі, де традиції та стереотипи художнього мислення проявляються найсильніше¹².

У творчості митця грецької комедії яскраво простежується переплетіння традиційних і новаційних рис античної драматургії. Менандр продовжує існуючу традицію античної драматургії, про що свідчить збіг (співпадіння) назв його п'єс з уже існуючими (у Антіфана, Філемона, Дифіла). Проте, такий збіг є взагалі характерним для античного світу. Не відступає Ме-

¹⁰ Майоров Г. Г. Цицерон и античная философия религии : (Из цикла «Зарубежная философия в прошлом и настоящем») / Г. Г. Майоров. — М. : Знание, 1989. — 64 с. — С. 48—49.

¹¹ Кесиди Ф. Х. Об одной особенности менталитета древних греков / Ф. Х. Кесиди // Вопросы философии. — М.: Наука, 1996. — № 2. — 192 с.

¹² Ярхо В. Н. У истоков европейской комедии / В. Н. Ярхо. — М. : Наука, 1979. — 176 с.

надр від традиції, провадячи думки про випадок і необхідну стійкість людини, про бідність і багатство, про любов і шлюб. Але поряд з цим з'являються мотиви, які свідчать про суттєву відмінність світовідчуття поета від поглядів на життя його сучасників.

Передусім це стосується того значення, якого надають персонажі Менандра людському характеру, норову, від яких залежить багато що в житті людини. Власна відповідальність людини за свою поведінку визначає характер її вчинків, перед людиною формується програма її поведінки, показується, які вчинки випливають із негативних якостей людської натури. Дидактичні настанови Менандра містять перелік негативних якостей, яким протиставляються рекомендації, адресовані до кращої частини людської душі.

У дусі моральної філософії пропагується гуманне ставлення до рабів¹³. Незвичним для комічної сцени є розповіді про значення м'якості в сімейному житті, співчуття до ближнього, рекомендації щодо того, як ліквідувати життєві труднощі. Такі рекомендації мають гуманістичне забарвлення. Готовність до взаєморозуміння і до взаємодопомоги – основні якості душі, які необхідні для нормального існування індивіда в суспільстві собі подібних. «Прекрасний той, – пише Менандр, – хто є людиною у всьому»¹⁴.

Таким чином, зазначає В. Ярхо, побудова, тематика, відношення між типовими масками, зав'язка, кульмінація і розв'язка комедій Менандра виявляють певну структурну схему, яка переважно є традиційною, але водночас творчо переосмисленою драматургом у відповідності до завдань, які автор перед собою ставив¹⁵.

Проаналізувавши художній спадок греків, можна зробити висновок, що особливості античної жанрової системи полягали в традиційності форми. Так, у світогляді поетів, віддалених один від одного на дванадцять-тринадцять століть (від Гомера до Квінта Смирнського (V ст. н. е.)) було мало спільного, однак героїчна розповідь про Троянську війну чи руйнацію Фів обов'язковою повинна була бути представлена у формі величезної епічної поеми в гекзаметрах.

О. Лосев звертає увагу на відображене в «Законах» Платона негативне ставлення древніх до чистої музики, і вказує на причини, що зумовили традицію обов'язкового вживання слова або танцю в кожному музичному творі. Кожний «...художній витвір для давнього грека обов'язково є в кінцевому рахунку люд-

¹³ Ярхо В. Н. У истоков европейской комедии. — М.: Наука, 1979. — 176 с. — С. 94—96.

¹⁴ Цит. за: Лісовий І. А. Античний світ у термінах, іменах і назвах : Довідник з історії та культури Стародавньої Греції і Риму / І. А. Лісовий. — Львів : Вища школа, 1988. — 200 с. — С. 126.

¹⁵ Ярхо В. Н. У истоков европейской комедии. — М.: Наука, 1979. — 176 с. — С. 98.

ським тілом, яке або дане фактично, або подається та означається. Чиста протяжність, суцільність і неперервність для давнього грека завжди були лише протиприродною абстракцією. Про неперервність вони говорили достатньо багато. Але ця неперервність завжди мислилась у них тілесно, або принаймні була фоном для тілесного зображення» та подання¹⁶.

Подібні зауваження знаходимо у А. Тахо-Годі. В коментарях до робіт Діонісія Гелікарнаського автор підкреслює, що в «Про поєднання слів» проявилася характерна для грецької події прадавня традиція єдності слова та музичного супроводу. «Поєднання слів неможливо зрозуміти без врахування музикальності мови. Саме музикальність з її мелодикою, евримією, зміною різноманітних моментів та узгодженістю того, що зображується, з його зразком, лежить в основі науки поєднання слів»¹⁷.

Досліджуючи історію літературної культури, С. Аверінцев констатує, що в літературній культурі еллінізму відбувається поворот від «дорефлексивного» до «рефлексивного» традиціоналізму. Так, наголошує дослідник, якщо «дорефлексивним традиціоналізмом» характеризується словесна культура дописемної стадії, літератури стародавнього Близького Сходу, та архаїчні витоки грецької літератури, то «рефлексивний традиціоналізм» «залишався константою літературного розвитку для Середньовіччя і Відродження, для бароко та класицизму» і «остаточно був витіснений лише перемогою антитрадиційних тенденцій індустріальної епохи»¹⁸. Звертаємо увагу на той факт, що С. Аверінцев розглядає історію літературної культури через призму відношення до традиції, а саму традицію розуміє не як протилежну рефлексії та раціональній критиці, але як таку, що може включати таку критику в себе й співіснувати з нею протягом певного часу. Саме таке ставлення до традиції, на нашу думку, є найпродуктивнішим при дослідженні місця традиції і новацій у культурному бутті будь-якої епохи.

Таким чином, в основі традиції античного суспільства лежали родоплемінні відносини й проявляли вони себе в свідомості як міф. Дана традиція характеризувалася стійкістю і пластичністю, потребувала для свого подолання різних засобів, а тому античність було породжено різноманітні культурні традиції, які пов'язувалися між собою складними відношеннями заперечення та спадкоємності з попереднім історико-культурним розвитком.

¹⁶ Лосев А. Ф. Эстетика хороводов в «Законах» Платона // Античность и современность: [Сб. статей; ред. кол. М. Е. Грабарь-Пассеки и др.] / А. Ф. Лосев. — М.: Наука, 1972. — С. 133—153. — С. 152.

¹⁷ Античные риторика: [Переводы / Собр. текстов, статьи, коммент и общ. ред. А. А. Тахо-Годи]. — М.: Изд. МГУ, 1978. — 352 с. — (Университетская б-ка). — С. 319.

¹⁸ Аверинцев С. С. Древнегреческая поэтика и мировая литература // Поэтика древнегреческой литературы: [Сб. статей; отв. ред. С. С. Аверинцев] / С. С. Аверинцев. — М.: Наука, 1981. — С. 3—14. — С. 3.

Традиція осмислювалася давніми греками як явище суспільного життя, що знайшло своє відображення в змісті давньогрецької драми.

На підставі зазначеного, можна зробити висновок, що антична культура, «за своїм джерелом» і ставленням до минулого, може бути «розглянута як монотрадиційна» і, водночас, «як політрадиційна, за формою свого власного існування, яке виражене в поглибленні культурної диференціації»¹⁹.

Подальше звернення до європейської художньої практики розкриває можливості для визначення механізму дії традицій і новацій в означеному дискурсі та виявлення особливостей даного процесу в кожній культурно-історичній епосі; з'ясування культуротворчого потенціалу традиції та обґрунтувати спроможності традиції та новації виступати системоутворюючим чинником художньої практики сьогодення.

Pityakova Tetyana, Senior Instructor of the Department of Philosophy of the Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Interrelation of Tradition and Innovation: Ancient Discourse

The article attempts to analyze the role of tradition and innovation in artistic and cultural existence of ancient times. It is noted that the Western civilization inherited such features from antiquity as flexibility in the perception of other traditions, lack of isolation, and difficulties in protecting its culture. Another tradition is seen as a model that requires critical analysis and transformation.

The role of tradition in the social life of the ancients was dictated by the features of the industrial relations in the systems of the epoch. This explains and determines the place of a person in the ancient polis and his/her attitudes toward authority and all that was inherited from the past.

In general the traditionalism of antiquity has seen ambiguous attitudes to tradition in the legal reflection of ancient thinkers, and was changing and its social role in the development of the slave mode of production.

The ancient Greeks thought of tradition as a phenomenon of social life, as reflected in the content of ancient Greek drama. In classical tragedy the entire range of contradictory and paradoxical ancient life is presented. Therefore the analysis involved the following works of ancient Greek playwrights like Aeschylus, Euripides, Menander, Sophocles. Classic Greek art shows internal heterogeneity tradition of ongoing innovations that take different shapes.

The ancient drama raised the problem of the correlation of tradition and innovation, the role the free identity in shaping one's live, the human capacity to transcend the tribal traditions. The author notes that it was borrowed from ancient western tradition of active use of man's mind, study the cause-effect relationships, rational approach to the knowledge of the truth.

Antiquity was generated by various cultural traditions that were connected with each other by complex ratios objections and continued the previous historical and cultural development.

It is concluded that the ancient culture with its source and attitude to the past can be considered as «monotraditional» and simultaneously as «polytraditional», in the form of its own existence, which is expressed in deepening cultural differentiation.

Key words: tradition, innovation, culture, ancient culture, arts, hereditary (succession).

¹⁹ Касавин И. Т. Познание в мире традиций. — М.: Наука, 1990. — 208 с. — С. 34.

References

1. *Antichnye ritoriki: Perevody / Sobran. tekstov, stat'i, komment i obshh. red. A. A. Taho-Godi.* [Ancient rhetoric: Collection of texts, articles; ed. and commented by A. A. Taho-Godi] — Moscow: Izdatelstvo MGU, 1978. — 352 p.
2. Arendt, Hannah *Tradition and the new* [Russian edition: Arendt H. Tradicija i sovremennaja jepoha // Vestnik Moskovskogo universiteta. Ser.7 «Filosofija». — 1992. — No1. — P. 80—95]
3. Averincev S. S. *Drevnegrecheskaja pojetika i mirovaja literature* [Poetics of ancient Greeks and world literature] in: *Pojetika drevnegrecheskoj literatury* [Poetics of ancient Greek literature; Col.papers ed. by S. S. Averincev]. — Moscow: Nauka, 1981. — P. 3—14.
4. Averincev S. S. *Sud'by evropejskoj kul'turnoj tradicii v jepohu perehoda ot antichnosti k srednevekov'ju* [The fate of the European cultural tradition in the era of transition from antiquity to the Middle Ages] in: *Iz istorii kul'tury srednih vekov i Vozrozhdenija* : [Of the cultural history of the Middle Ages and the Renaissance; collected papers ed. by V. A. Karpushin] — Moscow: Nauka, 1976. — P. 17—64. [In Russian]
5. Jarho V. N. *U istokov evropejskoj komedii* [At the roots of European comedy]. — Moscow: Nauka, 1979. — 176 p. [In Russian]
6. Jaspers, Karl *Vom Ursprung und Ziel der Geschichte* [Russian edition: Jaspers K. Istoki istorii i ee cel' in: Jaspers K. Smysl i naznachenie istorii. — Moscow: Politizdat, 1991. — 527 p.]
7. Kasavin I. T. *Poznanie v mire tradicij* [Knowledge in the world of traditions]. — Moscow: Nauka, 1990. — 208 sp [In Russian]
8. Kessidi F. H. *Ob odnoj osobennosti mentaliteta drevnih grekov* [On a particularity of mentality of the ancient Greeks] *Voprosy filosofii.* — Moscow, 1996. — No 2. — P. 137—144. [In Russian]
9. Losev A. F. *Istorija antichnoj jestetiki. Itogi tysjacheletnego razvitija* [History of ancient aesthetics. Outpruts of the Millennium Development.] In 2 vol. — Har'kiv : Folio ; M. : OOO «Izd-vo AST», 2000. — Vol. 2. — 688 p. [In Russian]
10. Losev A. F. *Istorija antichnoj jestetiki. Pozdnij jellinizm* [History of ancient aesthetics. late Hellenism]. — Moscow: Iskusstvo, 1980. — 766 p. [In Russian]
11. Losev A. F. *Jestetika horovodov v «Zakonah» Platona* [Aesthetics round dances in the Plato's «Laws»] in: *Antichnost' i sovremennost'.* — Moscow: Nauka, 1972. — P. 133—153. [In Russian]
12. Majorov G. G. *Ciceron i antichnaja filosofija religii* [Cicero and the ancient philosophy of religion] — Moscow: Znanie, 1989. — 64 p. [In Russian]
13. Menander *aphorism* [Cited in: Lisovy I. A. Antychnyy svit u terminakh, imenakh i nazvakh : Dovidnyk z istoriyi ta kul'tury Starodavn'oyi Hretsiyi i Rymu. [The ancient world in terms of, names and titles: A Handbook on the history and culture of ancient Greece and Rome]. — L'viv : Vyshcha shkola, 1988. — 200 p.] [In Ukrainian]
14. Plato [Russian edition: Platon. Works in 3 vol. — Moscow: Mysl', 1968. — Vol. 1. — P. 223]